

СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

Дяченко Марія Гаврилівна
1921 р. н., жителька с. Ходорів
(запис 2008 р. Сіненко К.В.,
голови Грушівської сільради)

В нашій сім'ї було 6 чоловік: четверо дітей та батько з матір'ю. Я була найстарша. Під час голодомору померло двоє дітей. Допомоги не було ніякої. Ми з братом ходили до

школи, але нас там не годували, бо батьки не колгоспники.

Активісти ходили по домівках і забирали все, штирями перекопували грядки, чи, буває, нічого не закопано. Мої батьки викопали перед цим погріб, і земля лежала купою. Вони закопали під цю купу зерно, і його не знайшли, тому нам було що їсти.

Люди в той час помирали з голоду, проте в нашому селі померло менше, ніж в сусідніх селах. Хоронили померлих від голоду на трьох кладовищах. В основному, в одну яму хоронили родичів. По садках та городах у нашому селі померлих не закопували.

Вижити в цей страшний час допомогло те, що люди рвали шавель, лободу, липове листя, збирали гриби. Ті, хто жив біля річки, рятувались рибою, мушлями. З шавлю мати пекла чибрики.

Активісти нашого села по „брудній” роботі: Загородько Лаврін Парфенович, Василенко Аріон, Керекеза Тиміш, Дригота Роман Олексійович, Олексієнко Макар Семенович, Бур'ян Василь з дружиною Євгенією Захарівною.

На початку липня сестра матері забрала мене в радгосп на Водніки. Там був і м'ясокомбінат у Соргачевому. Так я і вижила.

Батьки мої також вижили. Мій брат Павло і батько були пухлі та, дякувати Богу, вижили. Багатьом з нашого села допоміг вижити радгосп та м'ясокомбінат у Соргачевому.

Кравченко Антоніна Федорівна

1926 р. н., жителька с. Ходорів

(запис 2008 р. Кутової Л.Г.,

зав. бібліотекою с. Грушів)

В нашій сім'ї було двоє дітей та батько з матір'ю. Батько був бригадиром колгоспу, мати також працювала у колгоспі. Нас з братом водили в ясла, де для дітей варили куліш. Крім того, їли різний бур'ян, щоб вижити.

Але багато односельчан, у тому числі нашої рідні, померло: родина дядька Олексенка Григорія Антоновича, мої сусіди на прізвище Охота – Євдоким, Борис та Секлета.

Під час голоду в хати залазили голодні люди, щоб щось вкрасти, і я дуже боялася сама бути вдома.

Бондар Петро Федорович

1927 р. н., народився в с. Ходорів

(записано у 1991 р. депутатом

Київської обласної ради

народних депутатів письменником Гаєм А.І.)

На початку 30-х років нинішнє село Ходорів було містечком з річковою пристанню. Поруч з нею розміщувались великі склади “Заготзерна”, де зберігались тисячі тонн жита, пшениці, інших зернових культур. Звідти хліб по трубах завантажувався в трюми барж.

Пригадую, як рідні часто згадували мого дядька Бондаря Василя Олексійовича, котрий був директором цього пункту, його розповідь про те, що взимку і в першій половині 1933 року всі зерносховища були забиті пшеницею з хлібопоставок урожаю 1932 року не лише прилеглих сіл, а й районів. Зерно мало бути поставлене за кордон, але з невідомих причин хліб вчасно не вивезли, і в ньому завівся зерновий кліщ.

Прийжджала висока комісія чи то з Києва, чи з самої Москви, зерно признали непридатним для експорту і дали наказ потайки спустити у Дніпро. Дядько виконав наказ, але, певне, розповів про все не лише рідні, бо невдовзі його, а заодно комірника і бухгалтера, заарештували і швиденько розстріляли.

У свої сім років я бачив страхіття голоду, а вже згодом, пригадуючи родинну таємницю про розстріляного дядька і його розповідь про тисячі тонн знищеного зерна, думав: скільки ж сотень тисяч померлих вдалося б врятувати отим потопленим зерном!